

HORIZON-TAAL

juli - augustus 2021

Jaargang 53 - nummer 310

**Leve Gerd, welkom Natasja
Esperanto en de gebarentaal Libras**

www.esperanto.be
Met steun van de Vlaamse Gemeenschap

INHOUD

Ten geleide	3
Quo vadis, amici? Kien vi iras, amikoj?	4
Leve Gerd, welkom Natasja - interview	5
Surpriza virtuala librovespero en Gent	10
Nekrologoj.....	10
Esperanto versus de gebarentaal Libras	11
Facila(j) bicikla(j) ekskurso(j).....	14
Karel Clé	15
El la Esperanta gazetaro	18
Artikelen over taal in de pers	19
Cursusbijeenkomst in Antwerpen	20
Vivo de Zamenhof, ĉapitro XII – Homo ĉe morto (parto 1).....	21

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond vzw

53ste jaargang juli-augustus 2021. Verschijnt de 1ste van elke oneven maand.

Overname van artikelen is vrij op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een exemplaar aan de redactie wordt gestuurd.

Redactie: Piet Glorieux @ horizon.taal@esperanto.be www.esperanto.be/horizontaal

Tekstopmaak: Yves Nevelsteen yves.nevelsteen@gmail.com

Clubactiviteiten: Katja Lödör lodorkatja@skynet.be

Werkten mee aan dit nummer: Petro Desmet³, Cyreen Knockaert, Katja Lödör, Kris Panis, Mireille Storms, Eddy Van den Bosch e.a.

Administratie en verantwoordelijke uitgever

✉ Vlaamse Esperantobond vzw • Lange Beeldekensstraat 169, BE-2060 Antwerpen

☎ 03 234 34 00 @ financo@fel.esperanto.be www.esperanto.be/fel/nl

BE0419 028 122 • RPR Antwerpen • KBC: IBAN BE31 4025 5105 3155, BIC: KREDBEBB

bpost: IBAN BE66 0000 2653 3843, BIC: BPOTBEB1

Abonnement: 30 euro per jaar (6 nummers)

Advertentietarieven:

	1-malig	3-malig*	6-malig*
1/1 pagina	257	625	1000
1/2 pagina	150	375	600
1/3 pagina	110	275	440
1/4 pagina	80	200	320
1/8 pagina	55	140	220
1/12 pagina	30	75	120

Alle prijzen zijn in euro.

* Inlassing van 3x dezelfde advertentie van een drukklaar geleverd exemplaar. Btw-tarief van 21% op deze tarieven.

TEN GELEIDE

Zoals je in dit nummer kan lezen, hebben de Vlaamse esperantisten iets met Bolivia. Na een aantal Skype-sessies van ondergetekende 'onklo' in Ekparolu (*) met de Boliviaanse Carla rees de vraag naar een vervolg. Ik suggereerde haar om deel te nemen aan informele virtuele bijeenkomsten van esperantisten waar ze in een ongedwongen sfeer haar Esperanto kan bijschaven. En waarom niet deelnemen aan Vlaamse/Belgische virtuele bijeenkomsten? Daarop heb ik de Vlaamse clubs aangeschreven om hen aan te sporen Carla uit te nodigen. Ondertussen hebben La Progreso (zie p. 10) en La Konkordo Carla - met goed gevolg - uitgenodigd.

Mijn conclusie. Is dit niet de weg die we met Esperanto moeten uitgaan? Niet te veel 'fanfaronado' over Esperanto maar Esperanto gebruiken – op zo veel mogelijk manieren – en tonen dat het werkt. En dat brengt me tot de strategiebevraging die u ondertussen in uw inbox moet hebben gekregen. Lees ook "Quo vadis, amici?" op blz. 4. Jouw ideeën zijn welkom en noodzakelijk!

Piet Glorieux

() Ekparolu is een initiatief van edukado.net om vlotsprekende esperantisten ('onkloj') en beginners ('nevoj') in contact te brengen met elkaar zodat de beginners hun Esperanto kunnen bijschaven. Het is gratis.*

HEY, JIJ DAAR!
WIJ STAAN
OP TROOPER!

Online shoppen en ons gratis
steunen doe je via

trooper.be/vlaamseesperantobond

TROOPER

Tijdens de pandemie wordt er heel wat meer online geshopt. Maar wist je dat de Vlaamse Esperantobond een percentje kan krijgen op jullie aankopen? Zonder dat het je een eurocent meer kost?! Je kan shoppen bij Kréfel, bol.com, Coolblue, Farmaline, Torfs, Dreamland, HEMA, Zalando en 800 andere webwinkels! Wat moet je doen? Je gaat gewoon niet rechtstreeks naar die webwinkels, maar via www.trooper.be/vlaamseesperantobond en daar klik je onderaan op de webwinkel van je keuze. Probeer het eens uit!

WERELDCONGRES: OPNIEUW VIRTUEEL...

Door de aanhoudende pandemie zal het Wereldcongres ook dit jaar online doorgaan. Maar we mogen opnieuw samenkomen, dus gaan we dat ook doen! Op zaterdag 17 juli in het Esperantohuis in Antwerpen gaan we de plechtige opening van het UK samen bekijken – op groot scherm! Lode en Yves zullen er zijn en zullen achteraf onder andere de nieuwste uitgaven van FEL en Libera voorstellen.

Kom jij ook? Graag een seintje via yves@ikso.net

2^a VIRTUALA KONGRESO
DE ESPERANTO

17-24 de JULIO 2021

QUO VADIS, AMICI? – KIEN VI IRAS, AMIKOJ?

De *strategia tago* van de Vlaamse Esperantobond (VEB).

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van 20.12.2020 werd beslist in 2021 een ideeëndag rond de Vlaamse Esperantobond te organiseren, desnoods meer dan één. We deden dit vroeger al, maar het blijft noodzakelijk te bekijken hoe onze organisatie er NU voor staat, hoe we willen dat de toekomst er STRAKS uit ziet, en hoe we de kloof tussen NU en STRAKS zouden willen overbruggen. Wie zal de fakkel van ons overnemen? En hoe zal die fakkel eruit zien?

Als we het hebben over STRAKS, komt onvermijdelijk eerst een vraag die ons wat doet schrikken: is een organisatie als de Vlaamse Esperantobond anno 2021 überhaupt nog zinvol in en buiten de Esperantowereld? Zeker is, dat wij geloven in het Esperanto, en dat wij geloven in wat we ermee en ervoor doen. Van in de beginjaren van de “Lingvo Internacia” hebben de Esperantisten zich verenigd en zich georganiseerd rondom het ideaal van L.L. Zamenhof. De wereld en de middelen zijn intussen veranderd, het doel is dat niet. Zonder organisatie evenwel, schieten we in het wilde weg, elk voor zich, als in een schietkraam op de kermis, in plaats van al onze pogingen te bundelen, en onze werking te structureren. En inderdaad, de Vlaamse Esperantobond speelt hierbij blijvend een belangrijke rol, nationaal en internationaal. Eenzame wolven leven niet lang, in een roedel heb je meer kans om te leven en te overleven, ook in Esperantoland.

© Marco Arment - Brainstorming.jpg - Wikimedia Commons

“Maar”, zo zegt onze voorzitter Nicky Janssen : “De Vlaamse Esperantobond moet méér doen dan leven en overleven. We moeten ook groeien!” En daar zijn ideeën en middelen voor nodig, en mensen met uitvoeringscapaciteiten die, vanuit de wereld van NU, kijken naar de wereld van STRAKS.

Waar halen we ideeën vandaan voor het STRAKS van de Vlaamse Esperantobond, als we niet bij het NU willen blijven, en ons niet willen opsluiten in ons eigen Esperanto-wereldje? Goede raad is duur, als ze al te betalen is. Natuurlijk gaan we bij onszelf te rade. Maar ook rondkijken en elders ons licht opsteken kan ons al veel leren. Hoe (over)leven en groeien andere verenigingen? Wat doen andere verenigingen waar we lid van zijn, om hun voortbestaan te verzekeren? Hoe groeit Esperanto mondiaal? Wat kunnen wij daaruit leren? Uit de nieuwjaarsboodschap 2021 van U.E.A.-voorzitter Duncan Charters onthield ik alvast twee kernvragen: Wat biedt de wereld ons, waardoor wij kunnen groeien? Maar, en niet minder relevant: wat bieden wij de wereld waardoor wij én de wereld kunnen groeien?

Hoe zot het ook lijkt ... elk idee is welkom!

Een ideeënbus, ideoskatolo, brainstorming, vragenronde, tipjestijd, ideoŝutado... De Vlaamse Esperantobond is op jacht naar elk goed gedacht. “Mijn gedacht!”. Dat gebeurt in een eerste ronde via de lokale Esperantogroepen, op basis van een bevraging, die je op het ogenblik van dit schrijven al moet hebben ontvangen. Ook mensen buiten de VEB worden aangesproken omdat men dikwijls een frissere kijk op iets heeft als men er niet middenin zit. Eens deze eerste ronde voorbij wordt de ideeëndoos “uitgekierped”, worden alle ideeën op een gestructureerde manier samengevat en beslissen we in een liefst fysieke bijeenkomst over prioriteiten en verantwoordelijkheden. De hele denkoefening verloopt onder de begeleiding van een externe coach.

Het moge duidelijk zijn dat wij rekenen op jouw creativiteit en inzet!

*Piet Glorieux
Kiki Tytgat
Johan Van Eenoo*

LEVE GERD, WELKOM NATASJA

Het zat eraan te komen. Gerd Jacques, het enige (en daarom niet alleen) zeer gewaardeerde personeelslid van de Vlaamse Esperantobond (VEB), gaat op 1 september met verdiend pensioen. Gelukkig heeft de VEB een zeer beloftevolle vervangster gevonden in de persoon van Nataliya – Natasja – Chumak (1), die de aartsmoeilijke opdracht zal hebben om haar op te volgen. Iemand met veertig jaar “dienst” op korte termijn vervangen is bijna onmogelijk. Ondertussen is Natasja zich als vrijwilliger al stevig aan het inwerken en gelukkig zal Gerd haar nog bijstaan als vrijwilliger. Daarnaast is er het plan om – eindelijk – actief op zoek te gaan naar vrijwilligers, waarover later meer. Een en ander is een uitstekende gelegenheid om Gerd (en ook Natasja natuurlijk) aan het woord te laten.

Gerd, vooraleer je aan de slag ging bij de VEB, was je al met Esperanto bezig, vermoed ik?

G.: Ik kom eigenlijk uit een Esperantofamilie. Mijn grootvader heeft het zaad gezaaid. Hij stierf wel toen ik twee jaar was, maar hij heeft het doorgegeven aan zijn dochter, mijn moeder en de andere kinderen. Mijn ouders waren niet actief in de Esperantobeweging, ze namen me mee naar het jaarlijkse sinterklaasfeest, waar ik een paar woordjes leerde, maar dat was alles. Esperanto behoorde wel tot mijn “biotoop”. Ik kwam er echt mee in contact als negenjarige bij de scouts, waar ik het boekje “Jamborea lingvo” onder handen kreeg en doornam. Toen ik vijftien jaar was, vroeg Jo Haazen of ik geen zin had om bij een groep van zo’n tien Antwerpse esperantisten aan te sluiten die zouden deelnemen aan het IS (Internacia Seminario) in Duitsland. Als adolescent, hunkerend naar vrijheid, wou ik reizen zonder ouders. Esperanto was niet mijn grootste bekommernis, maar “Esperanto leren” was wel een doorslaggevend argument om mijn ouders te overtuigen. Ik werd er direct in het bad gegooid. Ik herinner me dat iemand mij tussen twee Joegoslaven posteerde en me “aan mijn lot overliet”. Zo kon ik niet anders dan me in het Esperanto uit de slag proberen te trekken. Het was niet evident, maar na die week was ik wel razend enthousiast. Een nieuwe wereld had zich voor mij geopenbaard.

En Natasja, hoe is het met jou gebeurd?

N.: Bij mij ging het er iets anders aan toe. Ik leerde

© Yves Nevelsteen

de taal eerst en ben er pas nadien door “besmet” geraakt. Ik was veertien toen ik op de radio hoorde dat de Esperantoclub van Odessa een gratis cursus organiseerde. Mijn erudiete moeder wist veel te vertellen over Zamenhof en dat overtuigde me om aan de cursus deel te nemen. Het feit dat ik al intens Frans leerde in het middelbaar, hielp me enorm, want van bij de eerste les herkende ik heel veel woordenschat. Maar door het feit dat men met elkaar tijdens bijeenkomsten en gewoon tussendoor Russisch sprak, zag ik niet echt het nut in van een andere (brug)taal. Ik kon niet reizen, als veertienjarige was ik niet geïnteresseerd in corresponderen en er was veel “krokodilado” (2) in het Russisch. Pas toen ik achttien werd en een paspoort kreeg om te reizen, nam ik deel aan een bijeenkomst in Bulgarije en ervoer de internationale sfeer. Ik had er wel een jaar voor moeten sparen en reizen was in het toenmalige Oostblok ook een heel gecompliceerde zaak, maar dat maakte die ervaring ook des te apart. Het is eigenaardig. Sommige mensen maken kennis met Esperanto, maar het zaad valt niet in vruchtbare grond. Bij mij was dat dus wel het geval.

Gerd, en toen ben je bij de Vlaamse Esperantobond beginnen te werken...

G.: Ho, niet te vlug. Na dat fameuze IS hebben ik en Kiki (Tytgat), die daar ook het Esperantovirus “opgelopen” had, samen met enkele anderen die we enthousiast gemaakt hadden, FLEJA (Flandra Esperantista Junulara Asocio) opgericht als opvolger van het “slapende” BEJA (Belga...). Na mijn middelbaar wou ik kinesitherapie studeren, maar in september kreeg ik te horen dat er een soort numerus clausus was en ik niet kon beginnen. Daarom begon ik voor UEA te werken als “technisch werkloze” in het huis van de ouders van Paul Peeraerts, samen met Paul, die toen al werkte voor UEA. Het jaar daarop begon ik toch weer met fysiotherapie, maar de volgende zomer vroeg Paul me of ik niet wou werken in het Grafika Centro van de UEA in de Arsenaalstraat. De opleiding kinesitherapie in Antwerpen beviel me niet en het zei me wel wat om van mijn hobby mijn beroep te maken. Dus begon ik toen samen met Manuel Halvelik in de Arsenaalstraat.

In die tijd bestond de VEB nog niet?

G.: Neen, we hadden zelfs geen eigen huis. Wij huurden in de Arsenaalstraat. Jo Haazen heeft toen een inzameling gehouden en een behoorlijke som verzameld met de bedoeling om een onroerend goed te kopen, maar uiteindelijk heeft UEA (Institucio Hodler) toen het huis in de Frankrijklei gekocht en heeft de VEB het gehuurd. Het Grafika Centro is toen wel overgegaan naar de VEB.

Ik kan me voorstellen dat er toen nog veel manueel werk was...

G.: Inderdaad. Er bestonden nog geen computers of internet. Alle teksten kwamen per post toe – soms zelfs handgeschreven – en wij moesten alles zetten, bijvoorbeeld Monats. Het moest dan ook nog gecorrigeerd worden enzovoort. Gelukkig waren er toen veel diverse statuten mogelijk: BTK, Derde Arbeids-circuit. In de Arsenaalstraat waren we op een gegeven moment met elf. Ik deed er niet alleen zetwerk, maar ik was er ook drukker.

Toen we naar de Frankrijklei verhuisden, nam Frank Maertens de druktaken over. In de Frankrijklei heeft men een zetmachine gekocht die 24 uur op 24 uur werd gebruikt. In drie shiften.

Heb je nog de tijd van de loden letters gekend?

G.: Bij mij thuis – mijn ouders hadden een drukkerij – heb ik nog de tijd van de loden letters gekend,

maar in het Grafika Centro werkten we al met offset [de tekst wordt op een plaat “gezet” volgens een fotografisch principe]. Maar dit belette niet dat alles eigenlijk nog manueel gezet moest worden. In de Arsenaalstraat was dat een heel arbeidsintensief proces en je kon je geen fout veroorloven, anders mocht je de alinea opnieuw typen. Je moest ook alle gezette kolommen en foto's kleven en dan een foto nemen, enzovoort. Je kan je voorstellen wat een werk het Jarlibro bijvoorbeeld vergde, waarbij we per delegito een ‘strookje’ moesten kleven.

Maar ondertussen evolueerde de techniek.

G.: Eigenlijk waren wij bij de eersten die het internet gebruikten. Het was een soort intranet van de universiteiten en er kwam nog heel wat code bij om een bericht te versturen. Maar dat betekende niet dat wij niks meer moesten overtypen. Het heeft nog lang geduurd vooraleer iedereen toegang had tot internet, hoewel men er in de Esperantowereld wel sneller van gebruikmaakte.

Onze eerste computer voor het zetwerk was een Atari, maar de kwaliteit van het zetwerk van de Atari was duidelijk minder dan die van de zetmachine. Toen begonnen onze correspondenten ook diskettes te sturen zodat we die kopij al niet meer moesten overtypen. Maar je kan je voorstellen dat het enorm traag ging in vergelijking met nu. We hadden ook geen telex, zoals ze bij kranten wel hebben. We waren dat tempo zo gewoon dat ik me vragen stelde bij het nut van de fax toen we hem aankochten. *[lacht]* Konden wij dan geen gewone brief schrijven? Niet zonder reden was Monats een maandblad...

Je hebt een hele technische evolutie meegeemaakt.

G.: Ja, aanvankelijk zonder computer. Onze eerste computer was een Tandy met een geheugen van ... 4 K. We deden alles op die computer: boekhouding, adressenbestand bijhouden. Daarna werd het geheugen uitgebreid naar 16 K. We dachten: dat volstaat tot aan ons pensioen. En toen werd het “enorm” uitgebreid... naar 64 K. Wij konden ons niet inbeelden wat we met al dat geheugen zouden doen. Toen kregen we grote computers, afkomstig van een Nederlandse universiteit. Ze hadden magneetbanden, zoals die ook bestonden bij de toenmalige bandopnemers.

Het laatste “workstation”, dat op Unix draaide, had al 64 MB. Maar daar had je alles op, zelfs de teksten van Monats. In die tijd werkten wij met zelfgeschreven software die heel efficiënt en vaak – in huis (door

UEA-personeel) – geschreven was. Het was misschien grafisch niet zo mooi en misschien niet zo gebruikersvriendelijk, maar het vrat geen geheugen en de programma's werkten bliksemsnel. Zelfs nu nog worden bepaalde van die programma's gebruikt. Nu vergt alles meer tijd, vreet het geheugen en is het onstabiel.

En heb je al die technische veranderingen goed verteerd?

G.: Van al de veranderingen die ik heb doorgemaakt was de overgang naar Windows 10, de laatste versie, misschien wel de moeilijkste. Ik hou eigenlijk niet van al die nieuwe versies. Uiteindelijk zijn al die nieuwe mogelijkheden mijns inziens grotendeels nutteloos en vooral bedoeld om meer te verkopen. Ik gebruik bijvoorbeeld nog altijd het pakket Office '97, dat van het eerste tot het laatste nuttige programma's bevat. Het nieuwste pakket bevat alleen maar meer software die voor ons niet nuttig is. Ik volg ook niet alles.

Twitter gebruik ik bijvoorbeeld niet, het was wel ik die met Facebook begonnen was en nu ook Telegram. Het is wel zo dat we vroeger veel meer zelf konden oplossen. Als er een probleem was, had je dit meestal zelf veroorzaakt en kon je het zelf oplossen. Nu hang je veel meer af van zwarte dozen en externe instanties. In Unix kon ik zelf een soort programma's schrijven omdat Unix zelf "utilities" bevat die ik als bouwstenen kan samenvoegen.

Voor Natasja zal het niet zo evident zijn om daarmee te werken, maar beetje bij beetje zal het wel lukken. Het is ook de bedoeling om voor de boekhouding bijvoorbeeld een softwarepakket aan te schaffen.

Als je terugkijkt op je tijd bij de VEB, welke tijd vond je dan het aangenaamst?

G.: In het Grafika Centro, toen we op het hoogtepunt met elf waren, vormden we echt een team. We gingen samen op reis. Daar waren toen de congressen, tijdens het werk kon ik werken voor FLEJA, dat

was een schitterende periode in vergelijking met nu dat ik alles – afgezien van enkele gespecialiseerde taken – alleen moet beredderen.

En in 1982 was er het Wereldcongres in Antwerpen. Je was toen al in dienst. Hoe heb je dat beleefd?

G.: Ik heb het intens beleefd, want ik was LLK-ano (lid van het organiserend comité). Dat was ook een schitterende periode, afgezien van het feit dat ik er nadien onderdoor zat.

Ik moest toen de jongerendag van het UK organiseren, overdag moest ik werken in het Esperantocentrum en 's avonds en 's nachts was ik van dienst in La Verda Stelo, de Antwerpse club. Wij hadden een serieus probleem met de organisatie van het bal. Eén week voor het zou doorgaan bleek dat de persoon die het bal zou organiseren verstek gaf. Wij hadden de locatie (Handelsbeurs) en het orkest, maar dat was alles. Die hele week hebben wij het beste van onszelf gegeven om alles nog klaar te krijgen: tafels en stoelen, kelners, catering, versiering, tafelkleden enzovoort. Ongelooflijk. En de brandweer moest nog haar goedkeuring verlenen enzovoort. Het bal begon om 19 uur 's avonds en alles was klaar... om 19 uur.

En daarna was er nog het IJK in Leuven en in het najaar organiseerden we nog een FLEJA-congres, dat ik allemaal mee organiseerde. Maar het was een heel enthousiasmerende periode. Wij organiseerden voordien spoedcursussen en de cursisten konden direct aan het UK deelnemen. Er waren veel artikelen in de pers. We gaven toen de cursus Esperanto Programita uit en deden er een campagne rond (*n.v.d.r.: zo leerde de interviewer Esperanto*). Om je een idee te geven van het aantal medewerkers. Het was een traditie dat UEA toen een etentje betaalde voor alle medewerkers. Men maakte de lijst en het waren er honderd.

Ik veronderstel dat ook je takenpakket is geëvolueerd.

G.: Ik ben begonnen met zetwerk, daarna deed ik administratie en uiteindelijk ook de boekhouding. Ik heb alles eigenlijk zelf moeten aanleren. Soms uit noodzaak omdat het personeelsbestand snel terugliep door de besparingen, het snoeien in de contracten, en de verminderde vraag naar drukwerk en de concurrentie met andere industriële drukkerijen. Vandaag doe ik nagenoeg alles, afgezien van sommige gespecialiseerde taken. De formaliteiten met het “ministerie” zijn ook complexer geworden.

N.: Ik stel vast dat de webwinkel ook veel van je tijd in beslag neemt. Als je bedenkt hoeveel tijd het vergt om uit te zoeken hoe je een postpakket op de goedkoopste manier verzendt. Het is dus meer dan papierwerk, het is ook fysiek werk. Ik begrijp dat de “gouden” tijd enthousiasmerend was, je creëert iets nieuws, je trekt nieuwe mensen aan. Je hebt een heel gamma aan taken en ik bewonder het – ook al is het routine – hoe je erin slaagt om ervoor te zorgen dat iedereen krijgt wat hij besteld heeft, om reclame te maken.

G.: De “libroservo” is er inderdaad maar als laatste bij gekomen. Ik verzorgde wel de boekenstand op congressen, maar in het centrum zelf deden andere mensen dat. Het feit dat ik er pas de laatste jaren in gerold ben, verklaart ook waarom ik niet zoveel kennis heb van de artikelen in vergelijking bijvoorbeeld met Ionel Onet van de UEA, die elk boek kent.

Destijds deden wij op het centrum ook veel meer voor de beweging: leden werven, cursussen organiseren, artikelen insturen. Nu heb ik mijn handen vol met de administratie en wordt een deel van die taken door vrijwilligers gedaan, maar die groep is ook aan het verschrompelen...

Gerd, je takenpakket is enerzijds verminderd maar anderzijds uitgebreid. Hoe denk je dit over te dragen aan Natasja?

G.: Het is goed dat zij fysiek aanwezig is zodat ze al doende leert. Het verzenden moet voldoen aan regels, maar er zijn ook trucs die je moet toepassen en dat leer je maar al doende. Ik ken eigenlijk beter de postzaken en zaken van de “overheid” dan de bedienes zelf, die maar hun eigen kleine “stukje” kennen. En eerlijk gezegd verlang ik ernaar dat er weer vrijwilligers fysiek aanwezig zullen zijn. Ik herinner me nog de tijd van Esperanto Panorama, de voorloper van Horizon-taal. Toen zaten wij samen in het huis van Paul etiketten en postzegels te kleven enzovoort. Dat was echt een aangename tijd. Die fysieke arbeid was ook afwisselend voor mij, eventjes aan de altijd aanwezige “administratie” kunnen ontsnappen.

N.: Dat herinner ik mij nog van zo'n twintig jaar geleden. Ik was zwanger en kwam regelmatig helpen bij de verzending. Het was soms monotoon werk, maar we babbelden, aten samen. Ik hield enorm van die sfeer toen en het zou goed zijn mochten we dat opnieuw kunnen hebben.

Natasja, voor jou is het dus een beetje “back to the future”?

N.: Wel, het eerste jaar van mijn aankomst in België heb ik in Brussel gewoond. Elke vrijdag treinde ik toen naar La Verda Stelo (LVS). Soms kwam ik al van 's morgens en dan hielp ik Jean-Pierre. 's Avonds at ik dan in LVS, nam deel aan de bijeenkomst en vertrok tegen middernacht weer richting Brussel. Het Esperantocentrum (het werk, de mensen) was eigenlijk een beetje mijn houvast toen ik pas aankwam in België. Ik spreek dan over de tijd dat er nog tientallen mensen de wekelijkse vergadering bijwoonden, op die manier bouwde ik een netwerk op van mensen.

In het feit dat ik toen naar Antwerpen verhuisd ben heeft het centrum ook een grote rol gespeeld. Mijn toenmalige echtgenoot werkte toen bij de VEB. Dat was voor mij een serieuze aanpassing, want tot dan toe sprak ik Frans, maar toch. Nadien is de band met Esperanto lossier geworden – als je met kleine kinderen zit, is het moeilijker om de clubvergaderingen bij te wonen – maar de verbinding bleef. Ik kocht bijvoorbeeld boeken hier. Dus de omgeving is niet echt vreemd. Het verschil is alleen dat ik het nu beroepshalve zal doen...

Kan je zeggen dat je weer thuiskomt?

N.: Dat is wat anders. De Frankrijklei – en dat geldt ook voor Gerd, denk ik [*Gerd knikt*] – was onze “thuis”. Dat gevoel heb ik hier (nog) niet. Er is de locatie van het gebouw, de aard van het gebouw. Dit is mijn werkplaats, maar voorlopig niet meer dan dat... Ik denk dat dit gevoel nog bij velen speelt, ook bij mijn kinderen die in de Frankrijklei “kind aan huis” waren (de kinderfeestjes), maar nu in LBS 169 nog hun draai niet hebben gevonden. Zij associëren Esperanto nog altijd met de Frankrijklei. Dat mis ik wat en ik hoop dat ik dat gevoel ooit hier krijg. Ik kan me inbeelden dat dat gevoel bij Gerd nog des te sterker is.

G.: Ik heb zelfs een tijd (zes maanden) in de Frankrijklei gewoond... Maar om eerlijk te zijn: destijds wilden we ook niet van de Arsenaalstraat naar de Frankrijklei verhuizen. Het gebouw in de Arsenaalstraat was veel geschikter als drukkerij, alles was er op één verdieping. Hier heb ik heimwee naar de “trap”. [*lacht*] Het was mijn fitnesscentrum.

Natasja, hoe zie jij je rol als de nieuwe “Gerd”?

N.: Ik denk van mezelf dat ik meer talent heb als verantwoordelijke voor de administratie, organisator, coördinator dan als iemand die in de schijnwerpers staat. Dus het werk is me op het lijf geschreven, denk ik. Ik zal nooit alle taken van Gerd op mij kunnen nemen, maar stapje voor stapje zal het lukken. Ik hoop

dat ik een beroep zal kunnen doen op een netwerk van “specialisten” waarop ik zal kunnen terugvallen en ook op vrijwilligers voor de minder specialistische taken. Ik heb een aparte interesse voor de webwinkel, niet het informatica-aspect – zeker niet, maar wel het uitzoeken van interessante boeken, informeren over boeken enzovoort. Daarnaast zie ik er ook niet tegen op om geïnteresseerde bezoekers te woord te staan. Maar nieuwe leden werven bijvoorbeeld op de Cultuurmarkt, is niet mijn ding.

Maar ik wil nu vooral de gewone taken goed doen. En daarna proberen de processen te optimaliseren: reclame maken voor de uitgeverij om de verkoopcijfers te verhogen, het verzendproces vergemakkelijken enzovoort.

En Gerd, hoe zal jouw toekomst eruitzien vanaf 1 september?

G.: Van het leven genieten. Regelmatig krijg ik een aanbod van iemand om mee op reis te gaan voor enkele dagen. Dan moest ik antwoorden: ‘Sorry, ik moet werken’. Ik zou ook vrijwilligerswerk willen gaan doen (buiten Esperanto). Tot op heden had ik daar ook geen tijd voor. Mijn probleem nu is dat mijn sociaal netwerk in Antwerpen (buiten de esperantisten) vrij beperkt is, ik zal dat weer moeten opbouwen. Mijn beste vrienden wonen allemaal ver weg. Als ik op een dag eens naar de film wil gaan, dan vraag ik me af met wie. Ik wil mensen in mijn wijk leren kennen, daar een of twee goeie vrienden hebben enzovoort. Ik zal meer tijd hebben om in de tuin te werken. In juli verwacht ik mijn tweede kleinkind, dus af en toe daarvoor inspringen. Natuurlijk wil ik ook meer gaan reizen, deelnemen aan congressen. Nu heb ik maar twintig vakantiedagen, dus daar moet ik zuinig mee zijn.

Maar in elk geval wil ik hier ook nog meehelpen en beschikbaar blijven voor vragen. Zeker in het begin. Ik zal de boekhouding nog op mij nemen. En ik zal met plezier “duurzame” vrijwilligers die zich aandienen, opleiden.

Interviewer: Piet Glorieux

(1) *Spreek uit als Tsjoemak. Wist je dat Natasja eigenlijk een “koosnaam” is voor Nataliya? Maar Nataliya heeft er geen bezwaar tegen dat je haar Natasja noemt.*

(2) *Het werkwoord “krokodili” is een scheldwoord in Esperanto. Je eigen taal praten in aanwezigheid van anderstaligen wordt als onbeleefd ervaren.*

SURPRIZA VIRTUALA LIBROVESPERO EN GENT

La 18an de majo La Progreso organizis denove virtualan librovesperon. Partoprenis ĝin ok personoj sed ĉi-foje ni ankaŭ havis gastinon el Bolivio.

Diversaj temoj kaj libroj estis priparolataj kaj prikomentataj, interalie la tekstilaj fabrikoj el la pasinteco de Gent, surbaze de libro eldonita de MIAT muzeo, kadre de ekspozicio de fotoj nun faritaj en la samaj lokoj kie iam estis la fabrikoj. La libro de Lalé Gül “Ik ga leven” [Mi Vivos] elvokis tre multajn reagojn. “Een beloofd land” [Promesita lando] de Barack Obama estis tre laŭdata de la leginto. “La Majstro kaj Margarita” de Michail Boelgakov pritraktas la stalinistan Moskvon per du rakontoj, diabla kaj evangelia, kiuj interpleksiĝas. “Enciklopedio de Esperanto, Belgujo” estas libro el kiu ni eksciis ke la unua belga E-isto estis Armand Dethier, direktoro de “La Annonce Timbrologique”, revuo pri filatelo en kiu li komence de 1892 publikigis artikolojn pri Esperanto. Li emfazis ke la Internacia Lingvo estas ege utila por kolektado de poŝtmarkoj per korespondado tra la tuta mondo.

Ege pli interesa kaj grava por la juna movado, kaj ne nur por Esperanto, estis Charles Lemaire. Li naskiĝis en 1863 en Cuesmes, malgranda vilaĝo en Valonio, kaj mortis en Antverpeno en 1926. Lemaire estis militisto en la belga armeo de Leopold II kaj ankaŭ fama esploristo de Kongo, la tiam juna belga kolonio de Leopold II, kaj tial grava persono por la projektoj de la reĝo.

La diverseco de la temoj vere imponis, sed ankoraŭ pli ĝojigis nin la partopreno de nova esperantistino kiu estis helpata en la studado pere de Piet Glorieux, kiu funkciis kiel onklo en Ekparolu, la studprogramo de Katalin Kovats. Ŝi bonege parolis kaj rakontis pri sia vivo en Bolivio.

Tio denove montras ke la nuntempaj virtualaj eblecoj povas utili al Esperanto kaj ke ni ne hezitu uzi ilin krom ĉeestaj renkontiĝoj.

Katja Lödor

NEKROLOGOJ

Lucien De Sutter

Op 17 februari laatstleden overleed in Oostende Lucien De Sutter op 96-jarige leeftijd. Hij werd geboren te Nederbrakel en was voorzitter van de Belgische vereniging van Spoorwegesperantisten en erelid van de Internationale Federatie van Spoorwegesperantisten (IFEF).

André D'Hulster

Ook in Oostende is André D'Hulster op 24 mei op 83-jarige leeftijd overleden in het WZC Sint-Monica. Hij werd geboren te Oostende op 22 september 1937 en was de echtgenoot van Thérèse Boudt.

Samen met zijn echtgenote was hij een van de stichters van Esperantogroep La Konko in 1987 en was er penningmeester van 1987 tot 1991.

ESPERANTO VERSUS DE GEBARENTAAL LIBRAS

Esperantisten praten graag over taalonderwerpen. Buitenstaanders twijfelen aan het expressieve vermogen van Esperanto en beschouwen ze als gemarginaliseerd. Hetzelfde geldt vaak voor gebarentaalsprekers. Renato Guedes Filho bestudeerde de etnobiologische aspecten van de Braziliaanse gebarentaal Libras in zijn laatste proefschrift en gaf onlangs een lezing over de overeenkomsten van de gemeenschappen in een online bijeenkomst. Hij onderzocht overeenkomsten tussen esperantisten en gebarentaalgemeenschappen.

Vanaf mijn eerste ervaring in een Esperantobijeenkomst wist ik al dat ik een grote affiniteit had met de sfeer van Esperantoland, en al heel vroeg ervoer ik het zogenaamde “postkongresa sindromo” [*postcongressyndroom*]. Ik heb een aantal van de waarden die met de Esperantogemeenschap verband houden, zoals gastvrijheid en het besef van taalbarrières, zo natuurlijk in mij opgenomen, dat ik vandaag de dag niet eens weet hoe ik anders zou kunnen zijn of niet weet wanneer ik ze precies heb gekregen. Na Esperanto bleef ik vele talen studeren, in sommige daarvan bereikte ik een voldoende niveau om een gesprek te voeren, en toen ik in het buitenland woonde, vooral in Azië, kon ik in contact komen met sprekers van die talen en kreeg ik de gelegenheid om op een meer intieme manier te communiceren met buitenlanders die talen spraken waarin ik mezelf niet kon uitdrukken. De sfeer van Esperantoland, of spreken in Esperanto,

leek me echter vrij uniek en speciaal, totdat ik de Braziliaanse gebarentaal begon te leren. Ja, de twee gemeenschappen verschillen in diverse opzichten, maar ik heb een aantal interessante parallellen kunnen opmerken tussen de twee taalgemeenschappen die ik niet vond in andere grotere etnische talen, zoals Portugees, Frans, Spaans of Chinees.

De eerste grote overeenkomst betreft de samenstelling van de sprekers zelf: net als Esperantoland is de gebarentaal van de Braziliaanse gebarentaal (Libras) door de ruimte verspreid. Dit betekent dat de enige ruimtes waar een Esperantospreker een vreemde in die taal kan toespreken, Esperantobijeenkomsten zijn, waar de kans om begrepen te worden zekerder is. Tegelijkertijd kunnen Libras-ondertekenaars alleen in dovenvergaderingen rechtstreeks vreemden aanspreken en hebben ze geen traditionele ruimte waar sprekers in hoge dichtheid worden aangetroffen. In andere delen van de wereld zijn er minderheidstalen waarvan het aantal sprekers afneemt, maar over het algemeen zijn ze gekoppeld aan een specifiek gebied of een welbepaalde regio waar het, althans in het niet al te verre verleden, mogelijk was om een dichte concentratie van gebruikers te vinden. Daarom organiseren Libras-sprekers bijeenkomsten, congressen en clubs, waardoor ze elkaar kunnen ontmoeten en kunnen genieten van wat we leuk vinden als we

in een of andere Esperantobijeenkomst zijn. Het is niet verrassend dat mensen aan het einde van dergelijke dovenbijeenkomsten ook melden dat ze een verlangen naar kennissen ervaren, een soort postcongressyndroom.

In deze bijeenkomsten zijn veelvoorkomende gespreksonderwerpen een probleem met het begrijpen van de taal, iets wat ik elders alleen onder esperantisten aantrof. Dat wil zeggen, de kwestie van de taalbarrière wordt vaak besproken door niet-linguïsten. Als ik naar Catalaanse radiostations luister, heb ik de indruk dat taalkwesties daar vaker worden besproken dan in het Spaans, maar ik heb nog steeds geen ervaring in het Catalaanse dagelijkse leven om te weten of dit het niveau bereikt dat ik zie in die twee taalgemeenschappen. Esperantisten houden er vaak van om alternatieve woorden voor hetzelfde te bespreken, waarbij ze de taal vaak hartstochtelijk verdedigen tegen onnodige neologismen, goed gebruik van de taal ondersteunen en soms zelfs rechtstreeks de grammaticale aspecten van andermans zinnen corrigeren in naam van het welzijn van de taal. In de Libras-gemeenschap was ik verrast om gewone mensen te zien debatteren over het juiste woord voor een concept en niet-linguïsten die de taal verdedigden tegen de invloeden van het Portugees.

Ik spreek geen andere minderheidstaal en weet daarom niet of dit fenomeen ook voorkomt in andere minderheidstalen (of talen die minderheidstalen aan het worden zijn), maar in mijn kleine ervaring met het Catalaans lijkt dit, althans tot op zekere hoogte, het geval te zijn. Dit leidt ons tot de discussie of Esperanto een minderheidstaal is waarin ik niet zal toetreden, omdat het voor ons voldoende is te erkennen dat Esperanto zich in een situatie bevindt waarin het samengaat met een andere, krachtigere of meerderheidstaal of -talen en dus mogelijk onderhevig is aan de invloeden ervan bij dagelijks gebruik. In Esperantoland wordt vaak gedebatteerd wat het betekent om esperantist te zijn, of het voldoende is om de taal te kennen en te gebruiken of dat het nodig is om “Esperantowaarden” op te nemen om een dergelijke kwalificatie te verdienen. Tegenwoordig vindt in sommige dovenkringen dezelfde discussie plaats, waarin degene die de dovencultuur deelt een Dove wordt genoemd (met hoofdletter D), in tegenstelling tot degenen die doven zijn die over het algemeen geen gebarentaal kennen. Ze zijn vaak ‘gemuilkorfd’ (een educatief proces waardoor dove mensen hardop leren lezen en spreken), en soms

identificeren ze zich niet eens als onderdeel van die gemeenschap. Bij beide gelegenheden stel ik vast dat de taal een centrale rol speelt in het identificatieproces van deze gemeenschappen van verspreide sprekers.

Een andere overeenkomst tussen hen is een populair idee van wat ze missen. Leken beschouwen Esperanto vaak als een taal zonder cultuur of zonder culturele producten, zoals boeken, spreekwoorden en gedichten. In gebarentalen wordt vaak aan hetzelfde gedacht. Zelf had ik al een tijdje zo’n idee voordat ik in aanraking kwam met de rijke uitdrukkingmogelijkheden die uniek zijn voor Libras. In sommige delen van Brazilië ervaren dove mensen onderdrukking (validisme) en worden ze door burens vaak als “vreemd” gezien vanwege hun verschillende manieren om zich uit te drukken. Dat doet me meteen denken aan een soort stereotype van een esperantist als die vreemde persoon die een vreemde taal leert en vaak grote utopische idealen heeft. In beide gemeenschappen is er in feite een soort discours van vervolging van talen. In Esperantoland werd zelfs het boek *La Danĝera Lingvo* gepubliceerd als getuigenis van die geschiedenis. Het Congres van Milaan in 1880 is berucht in dovenculturen als de conferentie waarin zogenaamde dovenexperts besloten om doven te verbieden gebarentaal te gebruiken tijdens hun onderwijsproces, waardoor mondeling onderwijs in veel landen, waaronder Brazilië, werd verboden.

Van haar kant heeft de Libras-gemeenschap niet kunnen genieten van het faciliteren van telefoons en helaas staan schrijfsystemen nauwelijks bekend om schriftelijke communicatie. Zo zorgden de nieuwe computer-instant-videomedia voor een revolutie in de gebruikerservaring, verspreid over het Braziliaanse grondgebied. Hopelijk worden beide talen beter erkend op institutioneel niveau. Esperanto zou een grote opmars hebben als het zou worden erkend door een supranationale instantie zoals Mercosul of de Europese Unie. De daadwerkelijke realisatie van die mogelijkheid lijkt echter nog een beetje dromerig. In Brazilië werd Libras in 2002 officieel erkend. Daarna werd een juridische weg geopend voor de promotie ervan, zoals uitbreiding van universitaire filologiecursussen. De vrouw van de huidige president van het land, Michelle Bolsonaro, Libras-spreker, heeft bij sommige mensen de hoop gewekt dat ze de rechten van doven verder zou verbeteren sinds haar toespraak als first lady volledig werd geleid door Libras. Het was slechts een symbolische actie, verstoken van concrete betekenis, zoals blijkt

uit de recente sluiting van de tv-zender TV INES (een tv-zender die alleen in het Libras uitzendt). De verspreide verspreiding van Libras- en Esperanto-sprekers door de ruimte geeft aanleiding tot een bepaalde sociale dynamiek die men nergens anders vaak tegenkomt. Waarschijnlijk hebben andere gebarentaalgemeenschappen in stedelijke centra een vergelijkbare ervaring als Libras, zoals LSF (Franse Gebarentaal) en LSE (Spaanse Gebarentaal). Een andere taalgemeenschap die waarschijnlijk nog meer overeenkomsten vertoont met Esperanto is de internationale gebarentaal Gestuno, een communicatiesysteem dat is ontwikkeld tijdens internationale bijeenkomsten van doven en dat nog steeds de systematiek van Esperanto mist. Het wordt voornamelijk beïnvloed door Amerikaanse gebarentaal (ASL) en Europese gebarentalen, en het nog steeds beperkte vocabulaire is meer van een patroon voorzien dan de grammatica, die nog steeds sterk wordt beïnvloed door de eerste taal van de gebarentaal. Dit vormt echter niet zozeer een probleem als voor mondelinge taalgebruikers om verschillende redenen, zoals de niet-willekeurigheid van het vocabulaire en de gebruikelijke grammaticale strategieën die in westerse gebarentalen worden

gebruikt. Organisaties zoals de Europese Unie en de Wereld Dovenbond ondersteunen het gebruik van het internationale teken wanneer de doelgroep om economische redenen meertalig is, maar wijzen er ook op dat het ideaal is wanneer het mogelijk is om in nationale gebarentalen te vertalen. Andere gebarentalen werden ooit gebruikt voor internetcommunicatie, zoals de gewone gebarentaal, gesproken in Noord-Amerika en uitgestorven na de komst van Europeanen als gevolg van kolonisatie.

Vanwege zijn mondiale karakter verdient Gestuno waarschijnlijk meer aandacht dan het nu krijgt in Esperantoland. Het was erg interessant voor mij om te zien dat de Esperanto-ervaring, ook al verschilt deze een beetje van de meeste etnolinguïstiek, parallellen heeft met andere, ongeplande talen.

Renato Guedes Filho
Vertaling: Yves Nevelsteen

<https://www.liberafolio.org/2021/04/05/esperantistoj-same-strangas-kiel-signolingvanoj/>

FACILA(J) BICIKLA(J) EKSKURSO(J)

Leden van BEMI (Biciklista Esperantista Movado Internacia) en van de vereniging Esperanto-Antwerpen “La Verda Stelo” hebben ideeën verzameld om elkaar in de mate van het mogelijke opnieuw te ontmoeten. Via virtuele contacten, die we wel regelmatig hebben, werd er gevraagd wanneer we weer fysiek in het centrum kunnen samenkomen zodra de coronapandemie onder controle is. Tot vandaag is dat nog niet mogelijk, maar in de buitenlucht kan er toch al wat gebeuren.

Er is een initiatief gekomen om samen te fietsen in de polder van Kruibeke, waar het gecontroleerd overstromingsgebied aangelegd is. Reeds vijfmaal is er in groep een fietstocht gehouden die aangepast was aan de omstandigheden qua weer, getijden van de Schelde, grootte van de deelnemersgroep enz. Elke tocht was verschillend omdat er in het gebied van zes vierkante kilometer veel fiets- en wandelpaden zijn tussen de dorpen Kruibeke, Bazel, Rupelmonde en Steendorp.

Deze namiddaguitstappen worden aangekondigd in Eventa Servo (www.eventaservo.org/o/BEMI) en staan open voor iedereen die graag fietst. Als startplaats is gekozen voor de Scheldelēi in Kruibeke, waar een verbinding is met een veerboot vanaf Hoboken of een waterbus vanaf Antwerpen of Hemiksem waarop je fietsen mag meenemen. Er is ook een grote autoparking voor degenen die hun eigen fiets kunnen meevoeren. Deelname is gratis. Er wordt gezorgd voor minstens één pauze tijdens elke tocht en er zijn ook veel interessante plaatsen om even stil te staan bij natuurschoon of kunstwerken in deze regio.

Hierbij enkele sfeerbeelden (uitrusten op de S-bank in Bazel; uitzicht op de Schelde; waterval bewonderen op platform; kunstwerk op dijk)

Eddy Van den Bosch

KAREL CLÉ (1862-1917): EEN ESPERANTOPIONIER BUITEN REEKS

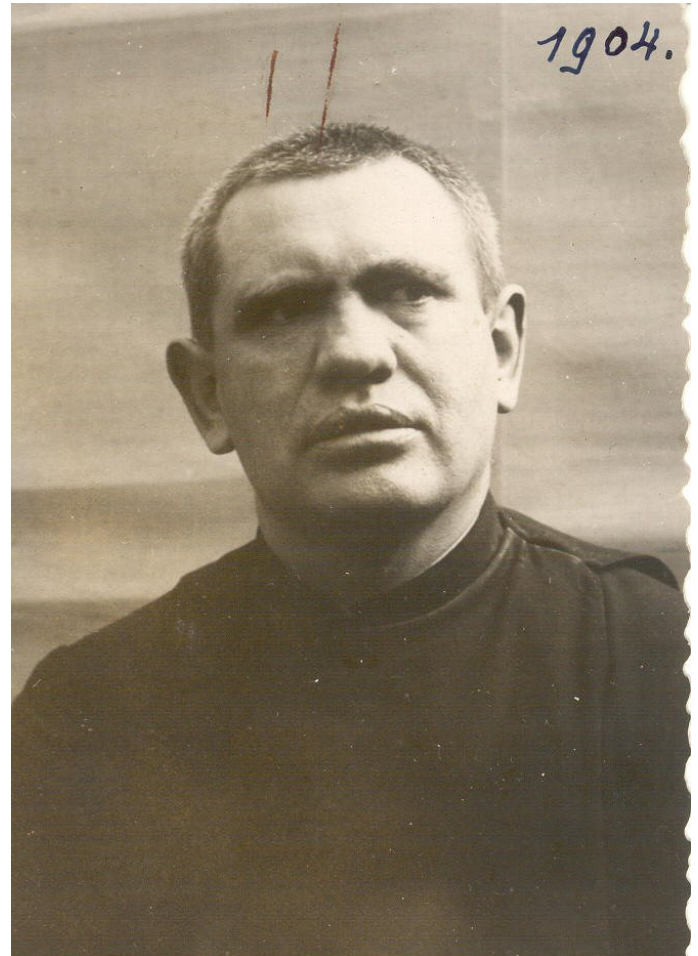
Het is reeds dertig jaar geleden dat een tekst verscheen in *Horizon-taal* over Karel Clé, beter bekend als “Broeder Isidoor”. Maar ook in katholieke kringen weet men doorgaans niets ander meer over hem dan dat hij een vroom en toegewijd man was. Eén zin op zijn doodsprentje vatte treffend zijn hele leven samen: *Elkeen beminde hem, omdat hij zichzelf geheel vergetend, alleen aan anderen dacht...* Maar hij was daarenboven ook een inventief, empathisch en deskundig pedagoog, en... een niet onbelangrijk Vlaams Esperantopionier. Te noteren is dat hij niet verward mag worden met een naamgenoot, de zalig verklaarde Broeder Isidoor van de H. Jozef (1882-1916): Isidoor De Loor.

Merkwaardig genoeg zou een groot deel van zijn leven en werkzaamheid onbekend en vergeten gebleven zijn indien hij geen schriftelijke sporen in het Esperanto nagelaten zou hebben.

Doordat ik het basisartikel uit 1967, van de hand van Joris De Ruyver, of Broeder Leotadio, heb mogen catalogiseren voor Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (EHC), ben ik toevallig op het onderwerp gekomen. Het is voornamelijk dankzij de zoekingen van laatstgenoemde broeder dat we goed gedocumenteerd zijn over het werk van Karel Clé ten bate van de visueel gehandicapten, de “blinden”, aannemend dat die term niet kwetsend of neerbuigend bedoeld is. Hij bevroeg daartoe zijn medebroeders, evenals Esperanto-erudieten zoals Petro De Smedt.

Er is hier niet beoogd iets nieuws te schrijven, noch minder om volledig te zijn. Beide genoemde artikelen zijn bijzonder helder en informatief, en reiken samen alle essentiële elementen aan. Ik meende evenwel dat het nuttig kon zijn na zo lange tijd bij wijze van samenvatting enkele feiten in herinnering te brengen.

Karel Clé is afkomstig van Hallaar, thans deelgemeente van Heist-op-den-Berg in de Antwerpse Zuiderkempen. Toen hij al ingetreden was bij de Broeders van Liefde, bezocht hij jaarlijks zijn ouderlijk huis. Hoe hij zijn verwanten en oorsprong aanvoelde, kan het best met zijn eigen woorden weergegeven worden:

*O huis! Ik min uw lemen muren;
Ik min uw zwarte strooien dak,
Uw aarden vloer, uw arme kamers,
Maar waar 't geluk toch nooit ontbrak.*

Moet nog benadrukt worden dat Karel Clé een taalgevoelig man was? Hij schreef teksten in het Nederlands, het Frans en het Esperanto. Net als Guido Gezelle luisterde hij de jubilea van medebroeders en vrienden op met fraaie gelegenheidsgedichten. Hij vervaardigde handboeken voor alle schoolvakken, is auteur van braille-uitgaven... In 1903, aangespoord door Joseph Jamin van de Brusselse Esperantovereniging, had hij de toen nog spiksplinternieuwe hulptaal geleerd, en wel bijzonder vlug. Want een paar maanden later gaf hij er zelf al cursus over.

Het grootste deel van zijn activiteit situeerde zich in het Blindeninstituut van Sint-Lambrechts-Wo-

DR L. ZAMENHOF

VARSOVIO

str. Dzika № 9.

8/1 1905

Estimataj Sinjoroj!

Kun vera plezuraro mi ricevis
la belan kaj koran novaĵaron
gratulan de la kvindek espe-
rantistoj blindecoj en la reĝa
instituto en Bruselo. Mi
sendas al ĉiuj miajn plej koran
dankon. Mi sentas min feliĉa,
ke mia laboro alportis kelkan
utilon kaj gajon al ĉiuj, kaj
la naturo renigis de unu el
miaj plej gravaj donacoj. Plej
sincere mi deziras al vi, ke
la nova pero estu por vi ĉiuj
plej bona kaj feliĉa en ĉiuj
vostatoj kaj alportu al vi

multe da gajno.

Kun kara saluto

Uda

Damenhof

luwe, waar hij 34 jaar lang een geliefd leraar was. En hij deed dat met zoveel toewijding en kunde dat hij faam verwierf en gevraagd werd als spreker op de blindencongressen van Parijs (1889), Kiel (1891), Parijs (1900), Brussel (1902), Napels (1909) en Caïro (1911).

Op het congres te Napels, waar hij voor een publiek van niet-esperantisten het woord voerde in het Esperanto, werd zijn voorstel van resolutie aanvaard om wereldwijd die hulptaal te onderwijzen aan de blinden. Helaas bleef het dode letter, dat is wel meer gebeurd... Na het congres werd Karel Clé in audiëntie ontvangen door de toenmalige paus Leo X, blijkbaar een ruimdenkend man die sympathie had voor Esperanto.

Broeder Isidoor was ook technisch vaardig: hij ontwikkelde een eigen brailledruksysteem. En hij was auteur van een nieuw schrijfsysteem voor blinden, "Le Pointillé belge", ook voor niet-blinden leesbaar. Evenwel heeft, door de verdere ontwikkeling van de techniek, dit alles zijn betekenis verloren.

Naar mijn aanvoelen is het onderwijs van vreemde talen onmisbaar voor ieder die de sleutels van "de Cultuur" in handen wil krijgen. Maar hoewel dat zelden officieel toegegeven wordt, zijn ook nu nog de resultaten van het vreemdetalenonderwijs op de middelbare school in werkelijkheid nogal mager. Kunnen wij ons dan echt voorstellen hoe moeizaam het bijzonder onderwijs voor blinden moet zijn, zowel voor leraar als voor leerling? Kortom, ook Broeder Isidoor stelde vast dat de vruchten van zijn werk vaak flauw smaakten... Hij merkte ook dat het onderwijzen van Esperanto veel méér voldoening en rendement opleverde, zowel voor leerlingen als voor leraar. De reden is niet ver te zoeken: Esperanto is helder en vertoont in principe geen uitzonderingen of onlogische uitdrukkingen. Een tweede reden is dat onderwijs dat duidelijk onmiddellijk nut oplevert, en het gevoel iets te beheersen, erg stimulerend is voor de leerling én al diens verdere studies.

En het enthousiasme was zo groot dat de klas begon te corresponderen met jongeren uit andere scholen en zelfs uit onbereikbaar verre landen. Jonge mensen die het licht van hun ogen moeten missen, moeten ook veel andere dingen ontberen. Alleen, wij staan daar nooit bij stil... De door Broeder Isidoor ingevoerde innovatie had nut opgeleverd en vreugde gebracht: van een last was de talenstudie een lust geworden. Onze broeder moet ook muzikaal talent gehad hebben, want hij stelde een *Katolika Kantareto*

samen en schreef godsdienstige liederen. Niet te verwonderen dat zo'n leraar op handen gedragen werd door de leerlingen.

Er verscheen in de school wekelijks een eigen tijdschriftje, *La Lumradio*, van telkens acht bladzijden, want die kleine wereld van het blindeninstituut was een grote wereld geworden, er was steeds wat nieuws en wat te melden... Men waagde het ook nieuwjaarswensen te schrijven naar dokter Zamenhof in Warschau. Het antwoord kwam en is een mooi voorbeeld van de vriendelijkheid, het inlevingsvermogen, het geduld en de werkkraft van de initiator van het Esperanto om zijn vele correspondenten, ook eenvoudige mensen, niet teleur te stellen.

Net als dertig jaar geleden gebeurd is, nam ik contact met de diensten van de Broeders van Liefde in Gent. Net als toen ondervond ik er vriendelijkheid en behulpzaamheid. Archivaris Luc de Kezel was zelfs bereid om een nieuwe scan aan te vragen van voornoemde brief van Zamenhof op het generaal archief te Rome. In 1991 gebeurde de verzending nog per fax. Intussen is de technologie een aardig stukje gevorderd, en lijkt de reproductie al erg op het originele document. Ik hoop dat die uitstekende kopie zonder al te veel kwaliteitsverlies afgedrukt kan worden. Ik ontving ook een scan van een scherpe foto van Broeder Isidoor.

Karel Clé rapporteerde uiteraard zijn bevindingen aan de schoolinspectie. We vinden de weerslag daarvan in het artikel *Esperanto kaj la Blinduloj*. In EHC bevindt zich trouwens een kopie die nog afkomstig is uit de persoonlijke bibliotheek van uitgever-drukker A.-J. Witteryck uit Brugge.

Er zijn verwijzingen naar activiteiten en werken van Broeder Isidoor in *Bibliografio de Internacia Lingvo* van Stojan, *Enciklopedio de Esperanto*, *Espero Katolika*, *Historio de Esperanto* van Courtinat. Naar ik aanneem vermeldt het artikel van Joris De Ruyver de nagenoeg volledige lijst van de Esperantogeschreven van Karel Clé.

Opvallend zijn enkele parallellen tussen dokter Zamenhof en Broeder Isidoor: nagenoeg van hetzelfde geboortjaar, beiden gestorven in 1917, taalbollebozen, beiden te vroeg heengegaan wegens overgrote, uitputtende werkzaamheid om de wereld een menselijker gelaat te geven. Ze zullen nu nog wel een praatje met mekaar maken, in het Esperanto.

Cyreen Knockaert

EL LA ESPERANTA GAZETARO

Esperanto en Flandrio: Vikiflandrio Albert Claesen ĝisdatigis Vikiflandrion kaj metis ĝin en la interreton. Ĉi tiu retejo enhavas multajn informojn pri diversaj aspektoj de Esperanto en Flandrio. Eniro estas senpaga kaj eĉ ekzistas la eblo provizi aldonaĵojn, informojn per kontaktformularo, raportoj eventualajn erarojn aŭ demandi informojn de la administranto(j). La interfacio estas ĝustigebla en Esperanto aŭ Nederlanda, la helptekstoj tiam ankaŭ estas tradukitaj. Alklakante la demandosignon, vi ricevos ampleksan manlibron en PDF-formato, kiun vi povas konsulti interrete aŭ eĉ presi sur paperon se tio plaĉus al vi. <https://vikiflandrio.alcl.be>

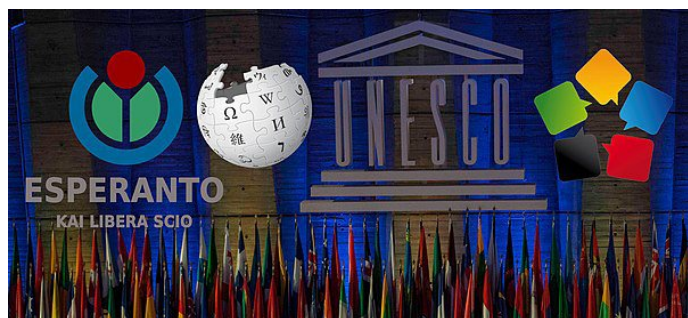
Domo de Dante: esperantlingva retejo Estis lanĉita la Esperantlingva versio de la retejo de la muzeo Casa di Dante (Domo de Danto), situanta en Florenco (Italio). www.dantepoliglotta.it/?lang=eo

Kial lerni elpensitan lingvon? Ramsey L. Cardwell aperigis en la oficiala blogo de Duolingo dulingvan tekston (angla-Esperanto). Jen ĝia enkonduko: Vi verŝajne konas la plej multajn lingvojn, kiujn ni instruas ĉe Duolingo – la hispana, japana, kaj svahila, por menciŭ kelkajn. Sed iuj el la lingvoj instruataj per Duolingo ne ekzistis antaŭ 150 (aŭ eĉ 25) jaroj. Ĉi tiuj estas la planlingvaj (angle “conlang”) kursoj – la klingona, alta valiria, kaj Esperanto. Krom se vi diboĉspektas Ludo de Tronoj aŭ Star Trek, vi verŝajne ne aŭdas ĉi tiujn lingvojn ĉiutage. Kial do studi lingvon, kiun kreis aliulo? Unuvorte, ĉar estas amuze! Lerni planlingvon povas kunligi vin kun komunumo de homoj kun similaj intereso, kaj ankaŭ povas helpi vin lerni pri lingvo ĝenerale. www.mallonge.net/ramsey

Tago por Kultura Diverseco Universala Esperanto-Asocio (UEA) salutis Unuiĝintajn Naciojn kaj Uneskon okaze de la Monda Tago por Kultura Diverseco por Dialogo kaj Evoluigo, la 21-an de majo 2021. La pandemio de KOVIM-19 forte kaj negative efikis sur la kulturalan sektoron: aranĝoj nuligitaj, kulturaj

organizoj fermitaj, komunumaj kulturaj praktikoj malebligataj kaj aliaj defioj trafis la loĝantarojn per sociaj, ekonomiaj kaj politikaj damaĝoj ĉie. En la Konstitucio de Unesko oni legas, ke “[...] reciproka nescio pri la moroj kaj vivoj de aliaj personoj estis ofta kaŭzo, tra la historio de la homaro, de suspekto kaj malfido inter popoloj de la mondo [...]”. Fakte, la plejmulto de la konfliktoj ĉirkaŭ la mondo enhavas kulturalan dimension. Pro tio, malferma interkultura dialogo necesas por paco, stabileco kaj evoluigo. La kultura diverseco estas gvida forto por evoluigo, ne nur ekonomia sed ankaŭ socia, intelekta, emocia, morala kaj spirita. Kulturo influas ankaŭ niajn rilatojn kun la natura medio. Pro tio, Unesko jam subskribis multajn konvenciojn, deklariojn kaj rekomendojn por antaŭenigo de kultura diverseco. Kelkaj disponeblas ankaŭ en Esperanto, kiel ekzemple la Universala Deklaracio de Unesko pri Kultura Diverseco. Legi pli: <https://uea.org/gk/953>

Kampanjo Vikipedio 300 000 Esperanto kaj Libera Scio (ELiSo) laŭ peto de Unesko mem kaj kunlabore kun UEA faris kampanjon por atingi la mejloŝtono de 300 000 artikolojn en la Esperanta Vikipedio antaŭ julio 2021. Estas nun (16 junio) en ĝi 297 678 artikoloj en Esperanto. Imagu ke ĝi havas 380 aktivajn redaktantojn kaj 117 366 unikajn vizitantojn monate (plus 33 572 per poŝtelefono). La Esperanta Vikipedio estas vaste konata kiel la plej granda ĝenerala enciklopedio en Esperanto. Sian sukceson ĝi ŝuldas al multaj redaktantoj, kiuj dediĉis kaj plu dediĉas nekalkuleblajn horojn al ĝia verkado.

La utilo de Vikipedio multe dependas ankaŭ de fakta kvalito kaj longeco de artikoloj, sed ĝenerale ni povas diri, ke ju pli multaj artikoloj, des pli utila Vikipedio estas por esperantistoj. Finance subteni ELiSo-n eblas per Fonduso Instigo - www.instigo.be www.esperanto.wiki

ARTIKELN OVER TAAL IN DE PERS

Wallonië gaat het leren van het Nederlands aanmoedigen Als onderdeel van een grootschalig plan om de economie te stimuleren gaat de Waalse regering tien miljoen euro vrijmaken voor de verbetering van het onderwijs van het Nederlands. In Waalse scholen is het Nederlands momenteel niet verplicht. Als gevolg daarvan hebben de Walen moeite met de eerste landstaal. Volgens Jean-Luc Crucke, de Waalse minister van Begroting en Financiën, zouden Vlamingen en Walen heel wat problemen kunnen oplossen, en niet alleen op economisch vlak, als ze elkaar beter zouden begrijpen. Hij zegt ook dat het onderwijs moet bekijken of de manier waarop Nederlands gegeven wordt, efficiënt is. “Hoeveel jongeren hebben Nederlandse les gehad, maar verlaten de school zonder het te spreken?”, vraagt hij zich af. *08/06/2021, VRT Taal*

Taalkundige geschiedenis geschreven op Eurovisiesongfestival Italië, Frankrijk en Zwitserland eindigden onlangs in Rotterdam op de eerste drie plaatsen in het 65ste Eurovisiesongfestival. Daarmee hebben we dit jaar een resultaat dat maar heel zelden voorkomt. Geen van de drie liedjes op het podium bevat namelijk Engelse lyrics, iets wat al geleden is van 1995. <https://newsmonkey.be/taalkundige-geschiedenis/>

EUROVISION

SONG CONTEST

Surinaams in de Nederlandse inzending voor het Eurovisiesongfestival Tijdens het Eurovisiesongfestival van 18-22 mei laatstleden heeft de Surinaamse zanger Jeangu Macrooy Nederland vertegenwoordigd met een nummer dat gedeeltelijk wordt gezongen in het Sranantongo, een van de talen in Suriname. “Het lied is een ode aan iedereen die voor zichzelf opkomt en de kracht van zijn authenticiteit durft te vieren”, zei Macrooy aan NOS. *05/03/2021, VRT-nieuws*

Weer Nederlands bij Hema De nieuwe topvrouw van de Nederlandse supermarktketen Hema heeft beslist dat het Nederlands weer de voertaal wordt op het Amsterdamse hoofdkantoor, in plaats van het Engels. “Hema is een oer-Nederlands bedrijf. In ontwerp, kwaliteit en ook in taal. Waarom zouden we de naam tompouce in het Engels moeten vertalen? [...] Hema past al 95 jaar in de Nederlandse cultuur en daar hoort ook onze taal bij”, aldus de nieuwe topvrouw in *De Ondernemer*. *07/06/2021, RetailDetail*

Afrikaans in de verdrukking in Zuid-Afrika? De Democratic Alliance (DA), de tweede politieke partij van Zuid-Afrika, lanceert een petitie gericht aan de universiteit van Stellenbosch om haar taalpolitiek te herzien. Zij eist dat een eerlijke taalverdeling wordt toegepast die garandeert dat het Afrikaans en het Engels een gelijkwaardige status hebben als taal van onderwijs, leren en leven in alle gebieden van de universiteit. <https://petitions.da.org.za/p/make-afrikaans-equal>

Tweetaligheid als natuurlijke therapie voor autistische kinderen Een team van internationale onderzoekers heeft ontdekt dat autistische kinderen die tweetalig opgroeien, beter in staat zijn bepaalde moeilijkheden te compenseren dan eentalige kinderen. <https://mallonge.net/autisme>

Taalproblemen in de binnenvaart zorgen voor stijging aantal aanvaringen Gemiddeld een keer per week vindt er een aanvaring plaats tussen twee binnenvaartschepen. Bijna de helft van die aanvaringen komt door communicatieproblemen omdat schippers niet dezelfde taal spreken. In de binnenvaart geldt nu géén uniforme voertaal. De branchevereniging en verkeersleiders laten aan Pointer weten dat zij voorstander zijn van het invoeren van Engels als officiële voertaal. <https://mallonge.net/binnenvaart>

Alles is taal en wetenschap is schrijverschap. Daarom: behoud het Nederlands als academische taal Een pleidooi voor het Nederlands als academische taal is niet automatisch een verzet tegen internationalisering, stelt Mathijs Sanders. Kritisch burgerschap begint volgens hem met het beheersen van de eigen moedertaal. <https://mallonge.net/behoud>

CURSUSBIJEENKOMST IN ANTWERPEN

Op 24 mei ontmoetten deelnemers aan de cursus Esperanto (niveau B2) elkaar voor het eerst – in het écht en dus niet virtueel! – in Antwerpen. We waren met acht.

In de ochtend zijn we naar het Esperantocentrum in Antwerpen geweest. We hadden het daar onder meer over spreekwoorden en de nieuwe vereniging IESPA (www.iespa.eu), die tot doel heeft het grootste boekenarchief in het Esperanto te creëren.

We spraken ook over onze favoriete boeken. Sommigen hebben er gekocht. Dit was natuurlijk de gelegenheid bij uitstek om er aan te schaffen, aangezien de verzendkosten steeds hoger worden. Gerd Jacques vraagt om hulp: als je reist, ben je dan bereid om een paar boeken mee te nemen? Ze is bereikbaar via gerd@fel.esperanto.be

Na samen gegeten te hebben – met inachtneming van de COVID-19-regels – gingen we de stad in. Ik

was van plan om de tram te nemen, maar de groep ging liever te voet. Dit was een aangename gelegenheid voor informele discussies tussen de deelnemers.

Tussen 15.00 en 16.30 uur bezochten we het MAS (Museum aan de Stroom), een museum over de stad en de haven van Antwerpen. De architectuur van het gebouw is zeer innovatief. We hadden geluk; het museum was gratis omdat het tien jaar bestond.

Helaas was de beschikbare tijd niet genoeg om het hele museum te bezoeken, vooral omdat sommigen van ver kwamen en vroeg genoeg naar huis moesten vertrekken om de laatste bus niet te missen.

We spraken af om elkaar binnenkort opnieuw te ontmoeten, ergens in Wallonië. Iedereen die mee wil doen, is van harte welkom!

Yves Nevelsteen

VIVO DE ZAMENHOF

ĈAPITRO XII – HOMO ĈE MORTO (parto 1)

HOOFDSTUK XII – EEN MENS IN HET AANSCHIJN DES DOODS (deel 1)

*Homaron Vi kreis perfekte kaj bele,
Sed ĝi sin dividis batale;
Popolo popolon atakas kruele,
Frat' fraton atakas ŝakale.*

*Een mensheid hebt U geschapen, zo perfect en zo mooi,
Maar ze raakte al vechtend verdeeld
Wreedaardig vallen volkeren elkaar aan
Broeders gaan elkaar als jakhalzen te lijf.*

Tiuj versoj eĥadis en memoro Zamenhofa dum oktaga reveturado al Varsovio, senpaka, senseĝa, senmanĝa, senhora, en vagonoj plenegaj, tra Skandinavio-Peterburgo. Lia edzino kunestadis, ĉiam vigla, senlaca, flegema.

Malsano kaj malĝojo lin premis ĉe koro. Hejme li restadis nun. Li povis nek marŝi, nek spiri facile. Ĉirkaŭe la batalo teruris. Pafilegoj ektondris ĉiam pli proksime. Flugŝipoj ĵetis bombojn sur la urbon. Eĉ unu falis en la straton Dzikan. Sed ne tio lin timigis. Al penso pri morto li jam kutimiĝis. Kio estas ja danĝero? Pli akraj, pli doloraj estis la malamo kaj ŝovinistaj pasioj ĉie nun ellasataj, kiel bojemaj tigroj el kaĝo. Super tuta mondo subite falis dronego je mallumo, mensogo, malmoralo. La milito venenis ĉion. Dume suferis senkulpuloj kaj heroe falis amasege.

En Varsovio la vivado fariĝis abomena. Rusaj armeoj plenigis la urbon. Kozakoj trarajdis. Ĉerkesoj tramarŝis, kantante laŭritme rabkantojn. La Poloj tremis, sed pli tremis la Hebreoj. Kontraŭ ili turniĝis la incitoj. Ilia lingvo similas la germanan: “Spionoj!” Ili ne montris entuziasmon: “Perfiduloj!” Al rusa guberniestro pluvis anonimaj kulpigoj kontraŭ judaj butikistoj. Multaj estis mortpafitaj. Rusofila gazetisto atakis eĉ Zamenhof, “danĝeran internaciulon”. Mi lin vidis en printempo 1915 malsanan, malfortan, kun animo disŝirita pro la malamo inter homoj. Li laboris super projekto de alvoko al kongreso homarana.

Nur al tuthomaraj celoj li volis fordoni sian fervoron. Dum la tuta mondo diskoleriĝis en kontraŭaj ŝovinismoj, li restis fidela je sia idealo. Por la Pariza Kongreso li jam rifuzis partopreni je kunveno por fondo de Hebrea Ligo. La 30-an de junio 1914 li skribis al la organizantoj:

“Mi mem bedaŭrinde devas stari flanke de la afero, ĉar laŭ miaj konvinkoj, mi estas ‘homarano’, kaj mi ne povas ligi min kun la celado kaj idealoj de speciala gento aŭ religio. Mi estas profunde konvinkita, ke ĉiu nacionalismo prezentas por la homaro nur plej grandan malfeliĉon, kaj ke la celado de ĉiuj homoj devus esti: krei harmonian homaron. Estas vero, ke la nacionalismo de gentoj premataj – kiel natura sindefenda reago – estas multe pli pardoninda, ol la nacionalismo de gentoj premantaj; sed, se la nacionalismo de fortuloj estas nenobla, la nacionalismo de malfortuloj estas neprudenta;

Deze verzen echoden na in Zamenhofs geheugen tijdens zijn achtdaagse terugreis naar Warschau, zonder bagage, zonder zitplaats, zonder eten, zonder idee van de tijd, in propvolle wagons, via Scandinavië en Sint-Petersburg. Zijn echtgenote was erbij, altijd energiek, onvermoeibaar en zorgend.

Ziekte en droefenis bedrukten zijn hart. Nu bleef hij thuis. Hij had moeite met stappen en ademen. Rondom woedde de oorlog. Kanonnen bulderden altijd maar dichterbij. Zeppelins wierpen bommen op de stad. Er viel er zelfs één in de Dzikanstraat. Maar dat was het niet dat hem angst aanjoeg. Hij was het al gewoon om aan de dood te denken. Wat was dan wel het gevaar? Scherper, pijnlijker waren de haat en de chauvinistische passie overal, die nu waren losgebroken, als brullende tijgers ontsnapt uit hun kooi. Over de hele wereld viel plots een stortvloed van duisternis, leugen en kwaad. De oorlog vergiftigde alles. Ondertussen leden onschuldigen en sneuvelden ze heldhaftig en massaal.

In Warschau werd het leven afschuwelijk. Het Russische leger nam zijn intrek in de stad. Kozakken galoppeerden erdoorheen. Tsjerkessen marcheerden langs, terwijl ze ritmisch roofliederen zongen. De Polen sidderden, maar de Hebreëuwen nog meer. De treiterijen waren op hen gemunt. Hun taal leek op het Duits: “Spionnen!” Als zij zich niet enthousiast toonden: “Verraders!” Bij de Russische gouverneur regende het anonieme beschuldigingen tegen Joodse winkeliers. Velen werden geëxecuteerd. Een russofiële journalist viel zelfs Zamenhof aan als “een gevaarlijke internationalist”. Ik zag hem in de lente van 1915: ziek, zwak, innerlijk verscheurd door de haat tussen mensen onderling. Hij werkte aan een project rond een oproep tot een congres van “homaranoj”.

Alleen in dat streven “voor de hele mensheid” wou hij zijn energie nog stoppen. Terwijl de hele wereld in allerlei chauvinistische strekkingen uiteenviel, bleef hij trouw aan zijn ideaal. Ter gelegenheid van het Congres in Parijs had hij al geweigerd om deel te nemen aan een vergadering over de stichting van een Hebreëuws verbond. Op 30 juni 1914 schreef hij aan de organisatoren:

ambaŭ naskas kaj subtenas unu la alian, kaj prezentas eraran rondon de malfeliĉoj, el kiu la homaro neniam eliros, se ĉiu el ni ne oferos sian grupan memamon kaj ne penos stariĝi sur grundo tute neŭtrala.”

“Tio estas la kaŭzo, pro kiu mi, malgraŭ la korŝirantaj suferoj de mia gento, ne volas ligi min kun hebrea nacionalismo, sed mi volas labori nur por interhoma justeco ‘absoluta’. Mi estas profunde konvinkita, ke per ‘tio’ mi alportos al mia malfeliĉa gento multe pli da bono, ol per celado nacionalisma.”

Eĉ la persekuto kaj teruraj batoj kontraŭ la Hebreoj dum la milito ne ŝanĝis tiun ĉi vidpunkton. Sed kiu aŭdis Zamenhof parolantan pri tiuj suferoj kaj vidis lian korŝiran doloron pro ili, tiu povas kompreni _kiom_ li oferis sur la altaro de l’ fideleco al supergenta idealo.

Je Pasko 1915, li publikigis en gazetoj Esperantaj sian “Leteron al diplomatio”. Eble ĝi estas lia skribaĵo la plej forta. Bedaŭrinde ĝi aperis tri aŭ kvar jarojn tro frue antaŭ la tempo de la Pariza Konferenco. Poste neniu havis la ideon ĝin represi kaj diskonigi. Al estontaj decidantoj pri Eŭropo li sin turnis per profeta voko: “Ĉu vi komencos simple refaradi kaj flikadi la karton de Eŭropo? Ĉu vi simple decidis, ke la terpeco A devas aparteni al la gento X, kaj la terpeco B al la gento Y?”

Laŭ Zamenhof nur unu decido povus savi Eŭropon de kruda sovaĝeco. Ĝi estus oficiala proklamo kaj firmigo de tiu ĉi principo: “_ĉiu lando morale kaj materiale plene egalrajte apartenas al ĉiuj siaj filoj_”. Sed por efektiviĝi tion, estus necese nomi la regnojn per neŭtralaj nomoj geografiaj, anstataŭ per nomo de gento. En regno titolita “Rusujo”, la Rusoj sin kredis posedantoj; kaj Letoj, Estoj aŭ Poloj estis premataj. En lando nomata “Polujo” la Poloj sentas sin mastroj, dum Hebreoj, Rutenoj kaj Litovoj plendas pri humiligo. En antaŭa “Serenisima Respubliko” [2] la diversaj gentoj sin konsideris pli egalaj, jam nur pro la nomo. Same la vortoj “Svisa Konfederacio”, “Usono”, “Brazilio” rajtigas nenium apartan genton, rigardi la landon kvazaŭ sian kaj la ceterajn loĝantojn kiel fremdulojn toleratajn. Tial Zamenhof insistis pri la graveco de tiu demando, kaj revenis al sia ideo pri neŭtralaj nomoj kun sufikso _-io_.

Konklude li proponis al diplomatoj starigi la sekvantajn leĝojn sub internacia garantio:

“1) Ĉiu regno apartenas morale kaj materiale al ĉiuj siaj naturaj kaj naturigitaj loĝantoj, kian ajn lingvon, religion, aŭ supozatan devenon ili havas; neniu gento en la regno devas havi pli grandajn aŭ pli malgrandajn rajtojn aŭ deojn ol la aliaj gentoj.”

“2) Ĉiu regnano havas plenan rajton uzi tiun lingvon aŭ dialekton, kiun li volas, kaj konfesi tiun religion, kiun li volas. Nur en la institucioj publikaj, kiuj ne estas destinitaj speciale por unu gento, devas esti uzata tiu lingvo, kiu per komuna interkonsento de la regnantoj estas akceptita kiel lingvo regna. En tiuj politikaj institucioj, kiuj havas karakteron

“Ikself moet jammer genoeg afzijdig blijven, want uit overtuiging ben ik “homarano”, en kan ik me niet binden aan doelstellingen en idealen van een specifieke bevolkingsgroep of religie. Ik ben ten diepste overtuigd dat elk nationalisme voor de mensheid enkel het grootste ongeluk betekent, en dat het doel van alle mensen zou moeten zijn: een harmonische mensheid creëren. Het is waar dat het nationalisme van onderdrukte volkeren, als een natuurlijke, defensieve reflex, veel meer verschoonbaar is dan dat van onderdrukkende volkeren; maar, als het nationalisme van de sterken onedel is, dan is het nationalisme van de zwakken onverstandig; beide brengen elkaar voort en versterken elkaar en vormen een foute groep van plagen waaruit de mensheid nooit meer loskomt, als niet elk van ons afstand doet van zijn groepsgevoel en geen moeite doet om neutrale grond te bereiken.”

Dat is de reden waarom ik me, ondanks het hartverscheurende leed van mijn volk, niet wil verbinden met het Hebreeuwse nationalisme, maar wil werken aan absolute intermenselijke rechtvaardigheid. Ik ben er innig van overtuigd dat ik daarmee veel meer goeds doe voor mijn ongelukkig volk dan door een nationalistisch streven.”

Zelfs de vervolgingen en verschrikkelijke slagen die de Hebreuwen tijdens de oorlog te verwerken kregen, veranderden dat gezichtspunt niet. Maar wie Zamenhof hoorde spreken over dat lijden en zijn hartverscheurende pijn om hen zag, die kon begrijpen hoeveel hij offerde op het altaar van de trouw aan zijn volkerenoverstijgend ideaal.

Met Pasen 1915 publiceerde hij in Esperantotijdschriften zijn “Brief aan de diplomatie”. Misschien was dat wel zijn sterkste tekst ooit. Jammer genoeg verscheen die drie of vier jaar te vroeg voor de Parijse Conferentie. Nadien kwam niemand op het idee om die te herdrukken of te verspreiden. Tot hen die zich later over Europa zouden moeten uitspreken, richtte hij zich met een profetische stem: “Zullen jullie je opnieuw beperken tot het hertekenen en ineensflanzen van de kaart van Europa? Zullen jullie eenvoudigweg beslissen dat grondstukje A moet toebehoren aan volk X, en grondstukje B aan volk Y?”

Volgens Zamenhof kon slechts één besluit Europa redden van brute woestenij, met name het officieel verklaren en vastleggen van het volgende principe: “Elk land behoort moreel en materieel volledig en gelijkberechtigd toe aan al zijn kinderen”. Maar om dat te verwezenlijken zouden de rijken een neutrale geografische naam moeten krijgen, in plaats van de naam van een volk. In een rijk dat “Rusland” wordt genoemd, wanen Russen zich de eigenaars, en worden Letten, Esten en Polen onderdrukt. In een rijk dat “Polen” wordt genoemd, wanen Polen zich de baas, terwijl Hebreuwen, Roetheniërs en Litouwers klagen over vernederingen. In de vroegere “Serenissima Repubblica” [2] beschouwden de verschillende volkeren zich als gelijken, alleen al wegens de naam. Op dezelfde manier geven de termen “Zwitserse Confederatie”, “Verenigde Staten” en “Brazilie” geen enkel apart volk het recht om het land als

speciale lokan, anstataŭ la regna lingvo povas esti uzata alia lingvo, se ne malpli ol 9/10 de la urbanoj donis por ĝi sian konsenton. Sed la lingvo regna aŭ urba devas esti rigardata, ne kiel humiliga tributo, kiun ŝuldas gentoj mastrataj al gento mastranta, sed nur kiel propravola poroportuneca cedo de la malplimulto al la plimulto.”

“3) Pro ĉiuj maljustaĵoj, farataj en ia regno, la registaro de tiu regno estas responda antaŭ konstanta Tut-Eŭropa Tribunalo starigita per interkonsento de ĉiuj Eŭropaj regnoj.”

“4) Ĉiu regno kaj ĉiu provinco devas porti ne la nomon de ia gento, sed nur nomon neŭtrale-geografian, akceptitan per komuna interkonsento de ĉiuj regnoj.”

Iam venos tempo, post longa naŭzo pri militoj, kiam tiuj ĉi principoj estos avide serĉataj kaj studataj, kiel eblaj saviloj el terura stato. Tiam oni miros, ke ili estis jam en 1915 proponitaj de Ludoviko Zamenhof.

Vespere, la 1-an de julio 1915, la ĉielo ruĝe fajris ĉirkaŭ Varsovio. Forirante, la Rusoj ĉie brulis la rikolton. Oraj kampoj de tritiko nun senlime flamis en la nokto. Frumatene, germana regimento enmarŝis regulaŝe. Post pli ol unu jaro, pola ekregistaro stariĝis apud prusa generalo. Ankaŭ tiam la militistoj ne ŝatis la Hebreojn. Maldikaj, malriĉaj, seninfluaĵ je kamparo, ili povis servi nek soldate, nek nutrade. Komercistoj nur konkurencis. Bojkotado kaj malamo kreskis inter gentoj. Mizero, malsato, malvarmo regis en la stratoj. Miloj da infanoj mortis. Longaj sekvantaroj da virinoj atendis sur trotuaro antaŭ supra disdonejo. Mankis pano.

(daŭrigo en Horizon-taal 311)

het hunne te beschouwen en de andere inwoners enkel als gedoogde vreemdelingen. Om die reden benadrukte Zamenhof zo sterk die vraag en kwam hij terug op zijn idee van neutrale namen met het achtervoegsel “io”.

Tot besluit stelde hij voor dat de diplomaten de volgende wetten opstelden onder internationale garantie:

“1) Elk rijk behoort moreel en materieel toe aan al zijn natuurlijke en genaturaliseerde inwoners, welke taal, religie of veronderstelde afkomst ze ook hebben; geen enkel volk in het rijk moet meer of minder uitgebreide rechten of plichten hebben dan een ander.

2) Elke burger van het rijk heeft het volle recht om die taal of dat dialect te gebruiken waarnaar zijn voorkeur uitgaat en die religie die hij wil. Alleen in de openbare instituties die niet in het bijzonder zijn voorbestemd voor een enkel volk, moet die taal worden gebruikt die bij gemeenschappelijk akkoord van de rijksburgers wordt aanvaard als taal van het rijk. In die politieke instituties, die een specifiek lokaal karakter hebben, kan in plaats van de rijkstaal ook een andere taal gebruikt worden, als minstens 90 procent van de inwoners er zich mee akkoord hebben verklaard. Maar de rijkstaal of lokale taal mag niet beschouwd worden als een vernederende toegeving die onderworpen volkeren verschuldigd zijn aan een heersersvolk, maar als een toegeving uit eigen beweging voor een nuttig doel van een minderheid aan de meerderheid.

3) De regering van het rijk moet aan een Europees Gerechtshof verantwoording afleggen voor elk onrecht dat op het eigen grondgebied is begaan. Dit gerechtshof is opgericht bij onderling akkoord van alle Europese rijken.

4) Elk rijk en elke provincie moet niet de naam dragen van een of ander volk maar een neutraal-geografische naam, aanvaard bij onderling akkoord van alle rijken.”

Ooit zal de tijd komen dat men, als men genoeg heeft van de oorlogen, gretig op zoek zal gaan naar die principes en ze bestuderen als mogelijke uitweg uit een verschrikkelijke situatie. Dan zal men verbaasd zijn dat ze al in 1915 werden voorgesteld door Zamenhof.

Op de avond van 1 juli 1915 kleurde de hemel rond Warschau vuurrood. Op hun terugtocht verbrandden de Russen de oogst. Gouden korenvelden vlamden oneindig ver op in de nacht. 's Morgens trok een Duits regiment met gestrekte pas de stad in. Na meer dan een jaar stond een begin van een Poolse regering op naast een Pruisische generaal. Ook toen hielden de troepen niet van de Hebreëuwen. Mager, arm, zonder invloed op het platteland konden ze noch de soldaten, noch de voedselvoorziening van nut zijn. Handelaars waren alleen maar concurrenten. Meer en meer begonnen volkeren elkaar te boycotten en te haten. Ellende, hongersnood en koude heersten in de straten. Duizenden kinderen stierven. Lange rijen vrouwen wachtten op de stoep bij de soepbedeling. Er was gebrek aan brood.

(vervolg in Horizon-taal 311)

Beneluxa Kongreso

30 sep. - 2 okt. 2021

Esperanto Wallonië nodigt je uit om samen te komen in de jeugdherberg van Charleroi voor het Beneluxa Kongreso. Op het programma staan o.a. voordrachten, cursussen, optredens, culturele uitstappen, begeleide wandelingen, bierproeverijen, en zang. Meer info en het inschrijvingsformulier kan je vinden op de website.

Bonvenon

WWW.BENELUKSO.EU

Andere nuttige adressen

Vlaamse Esperantobond / Flandra Esperanto-Ligo

Lange Beeldekensstraat 169, BE- 2060 Antwerpen, tel. 03 234 34 00
info@fel.esperanto.be, www.esperanto.be

Belga Esperanto-Federacio (BEF): Kristin Tytgat, kristin.tytgat@skynet.be
www.esperanto.be/bef

ILEI-Belgio (Esperanto-leraars): Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, BE-8400 Oostende, tel.: 0486 36 23 65, flandrio@hotmail.com
www.ilei.info

Verdaj Skoltoj

p/a Valère Doumont, Rue des Champs, 3 5060 Sambreville, tel.:071 165 395 kaj 0485 517 552; info@verdajskoltoj.net - www.verdajskoltoj.net

Association pour l'Espéranto.

p/a Jean-Pol Sparenberg, Ruelle de Thuin 20, BE-6540 Lobbes, tel.: 0475 27 23 19, jpsparenberg@gmail.com

Esperantista Brusela Grupo vzw (EBG) sekretariejo: p/a Yves De Keyzer, Perkstraat 78, BE-1630 Linkebeek tel.: 0498 04 00 95; sekretario@esperantobruselo.org - www.esperantobruselo.org/nl
Françoise Pellegrin, Eiklaan 14, BE-1640 Sint-Genesius-Rode

Esperanto Nederland, secretaris, Ineke Emmelkamp, Arubastraat 12, 9715 RW Groningen, tel.: +31 (0)50 5718842
sekretario@esperanto-nederland.nl
www.esperanto-nederland.nl/groepen

Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldvereniging/Centra Officejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: +31(0)104 361 044, uea@co.uea.org - www.uea.org

Bestuursleden van FEL

Voorzitter: Nicky Janssen
Ondervoorzitter: Ivo Vercammen
Secretaris: Marc Cuffez
Penningmeester: Kevin De Laet
Bestuursleden: Piet Glorieux, Paul Peeraerts, Johan Van Eenoo

Contactadressen in Vlaanderen

www.esperanto.be/groepen

ANTWERPEN

Esperanto-Antwerpen, p/a Lange Beeldekensstraat 169, BE-2060 Antwerpen, tel.: 03 234 34 00 www.esperanto.be/antwerpen
esperanto-antwerpen@esperanto.be
La Verda Stelo: Ella Strug (voorzitter)

BRUGGE

Paco kaj justeco, Heidi Goes, Assebroeklaan 2, BE-8310 Brugge, tel.: 050 67 51 78, heidi.goes@gmail.com
<https://paco-kaj-justeco.weebly.com>

GENT

La Progreso, Katja Lödör, Peter Benoîtlaan 117, BE-9050 Gentbrugge, tel.: 09 230 16 77, gent@esperanto.be - www.esperanto.be/gent

KALMTHOUT

La Erikejo, Mireille Storms, Douglaslaan 14, BE-2950 Kapellen, tel.: 03 666 83 19, mireillestorms@hotmail.com
<https://laerikejo.wordpress.com>

KORTRIJK

La Konkordo, Piet Glorieux, Pastoor Blanckestraat 8 bus 0201, BE-8610 Kortemark, tel.: 0472 25 79 18, piet.glorieux@gmail.com, Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, BE-8500 Kortrijk, tel.: 056 20 07 96, esperantokortrijk@hotmail.com
www.esperanto-kortrijk.info

LEUVEN

Esperanto 3000, Ivo Schenkel, Karekietenlaan 14, BE-3010 Kessel-Lo tel.: 016 89 04 80 kaj 0486 39 28 02 ivo.schenkel@telenet.be
www.esperanto3000.be

LIMBURG

Limburgse Esperantovereniging
Henri Schutters, Panhovenstraat 10, BE-3930 Peer, tel.: 011 63 55 92, henri.schutters@skynet.be
www.esperanto.be/limburg

OOSTENDE

La Konko, Anne Brabant, Duinenstraat 74 /0201 BE-8400 Oostende, tel.: 059 44 82 50 anne.brabant@telenet.be
www.esperanto.be/oostende

ROESELARE / TIELT zie KORTRIJK

TIENEN

Esperanto Numismatiek Vereniging (ENA) Info: Bert Boon,, Merelhof 8, BE-3300 Tienen, tel. en fax: 0472 73 48 30 bert.boon@skynet.be

www.esperanto.be/horizontaal

Giften vanaf 40,00 euro aan de VEB komen in aanmerking voor belastingvermindering.